Iamblichi Babyloniacorum Reliquiae, edidit Elmar Habrich. Lipsiae in aedibus B. G. Teubneri, *MCMLIX*, *XI + 83 p.in 8°*[.

Prima ediţie a tuturor fragmentelor aparţinînd « dramaticonului » lui Iamblihos, laolaltă cu rezumatul operei (epitome) realizat de patriarhul Fotios, ediţie preconizată cu mulţi ani în urmă de W. Kroll, a apărut în cursul anului 1959, la Leipzig, în *Biblioteca scriptorum Graecorum et Romanorum Teubneriana*, sub îngrijirea lui Elmar Habrich. Ediţia va da fără îndoială cercetătorilor posibilitatea unei mai complete preţuiri a romanului grec în ansamblul lui, ca şi a desprinderii caracteristicilor dominante ale scriitorului, pe baza a 126 de frg., dintre care 89 sînt sigure (p. 5—69), 11 frg. tot sigure, dar care nu oferă suficiente elemente pentru o localizare precisă în ansamblul operei (p. 70—72) şi, în fine, 26 frg. nesigure (p. 73—79). Ediţia se încheie cu « sedes fragmentorum », urmată de un indice de cuvinte (p. 81—83). În stînga ediţiei este cuprinsă « epitome » a lui Fotios, iar în dreapta figurează fragmentele, păstrînd ordinea corespunzătoare faţă de rezumatul operei lui Iamblihos făcut de Fotios.

Romanul *Babyloniaca* este alcătuit de Iamblihos, un învăţat în ale limbii greceşti, iniţiat în tainele magiei, care a trăit pe vremea lui Soaimos Ahemenides, suit pe tronul Armeniei în 164 de romani, pe vremea cînd Antoninus trimitea pe Verus împotriva lui Vologesos, regele parţilor. Faptele expuse în roman se pot situa în timpul domniei lui Marcus Aurelius, după războiul cu parţii, între 166 şi 180 e.n. [1].

Date importante cu privire la autor, afară de cele din « epitome », sînt şi notele marginale din Venetus A, publicate la pagina 2 a noii ediţii. Din aceste note rezultă că Iamblihos era în realitate de neam sirian, şi, după cum insistă autorul notelor, un sirian autohton, nu dintre acei greci care au împînzit Siria. Viitorul autor al unui roman de limbă greacă a vorbit iniţial numai siriana, pînă cînd un pedagog babilonian l-a învăţat limba babiloniană şi l-a introdus în ştiinţa obiceiurilor şi poveştilor Babilonului [2]. Subiectul romanului său Iamblihos susţine că l-a aflat de la acest babilonian, un « specialist » în înţelepciunea Orientului şi grămătic al regelui în patria sa. După ce a învăţat limba babiloniană, Iamblihos a învăţat şi greceşte, devenind un renumit retor [3].

Spre deosebire de cele două romane care au premers *Babilonicelor*, *Povestea lui Ninus şi a Semiramidei* şi *Minunăţiile de dincolo de Thule*, care au ca loc de desfăşurare a acţiunii diverse regiuni ale lumii vechi, Iamblihos îşi concentrează acţiunea în regiunea Eufratului. Titlul romanului, *Babiloniaca*, caracterîza nu numai locul unde se petrec evenimentele povestite de retorul sirian ci şi izvoarele de inspiraţie ale autorului, bazate în întregime pe tradiţia babiloniană [4]. Intriga lucrării este cunoscută din rezumatul lui Fotios. Nici unul din romanele elenistice nu oferă o atare abundenţă de situaţii complicate, de excursuri, ca romanul lui Iamblihos. Autorul, retor iscusit, a căutat să facă cît mai atrăgătoare acţiunea prin introducerea unor elemente de magie şi fabulă.

Supus canonului tipic al romanului grec, care impune drept subiect al oricărui « dramaticon » o dragoste puternică supusă la numeroase încercări, romanul lui Iamblihos înfăţişează iubirea pasionată a doi tineri, Rodanes şi Sinonis, în calea fericirii cărora stă însuşi puternicul rege al Babilonului, Garmos. În caracterizarea personajelor Iamblihos are meritul de a fi introdus o notă de realism, întrucît personajele sale sînt autentic orientale. Rodanes şi Sinonis, cei doi

---

[1] *Iamblichi Babyloniacorum reliquiae*, ed. Habrich, p. 32.
[1] *Ibidem*.
[2] *Ibidem*.
[3] *Istoria Literaturii Greceşti*, publicată de Academia de Ştiinţe U.R.S.S., vol. III, Moscova-Leningrad, 1960, p. 261.

https://biblioteca-digitala.ro

îndrăgostiţi, regele Garmos, alături de alte personaje, trăiesc şi suferă în chip autentic. Deosebit de bine conturat este personajul feminin al frumoasei Sinonis, eroina îndrăgostită şi geloasă pînă la absurd, aşa cum reiese din frg. publicat încă de Hercher în tomul II din *Erotici Scriptores*, p. LXIV [1]. Un alt merit recunoscut de Fotios pentru romanul lui Iamblihos este calitatea limbii folosite şi dispoziţia materialului [2]. Aşa cum rezultă dintr-o apreciere a lui Fotios, Iamblihos acorda atenţie şi elementelor descriptive.

Împărtăşind soarta altor romane greceşti, « dramaticon-ul » lui Iamblihos nu este bine cunoscut, cercetătorii folosind pînă la apariţia ediţiei Habrich relatările din Lexiconul Suda, după care romanul avea 39 de cărţi, o notiţă biografică anonimă, preţioasă pentru datele ce le dă asupra formării autorului şi, mai ales, « epitome » a lui Fotios, care rezumă cuprinsul operei adăugînd şi o analiză a ei, destul de sumară. După părerea unor cercetători, « epitome » a lui Fotios ar fi incompletă, oprindu-se la cartea a XVI-a. Menţiunea lui Fotios că a făcut rezumatul romanului pe baza a 16 cărţi s-ar putea totuşi interpreta şi altfel: romanul, bucurîndu-se de o mare răspîndire, a avut mai multe ediţii în care dispoziţia materialului, împărţit în cărţi, probabil varia. Nu este exclus ca Fotios să fi avut la dispoziţie sau să fi preconizat chiar o ediţie în 16 cărţi.

Analiza făcută de Fotios asupra romanului a fost inserată de R. Hercher în *Erotici Graeci*, tom. I, p. 255 şi urm. (1858), iar fragmentele reunite în acelaşi volum, la paginile 217—220 şi în volumul al doilea al aceleiaşi ediţii (1859). Alte fragmente din opera lui Iamblihos au publicat ulterior R. Hercher în 1875, H. Hinck în 1873 şi R. Bruhn în 1890. La fragmentele autentice au mai fost adăugate fragmente « adespota » din lexiconul Suda, atribuite lui Iamblihos.

Sarcina reeditării lui Iamblihos, semnalată cu ani în urmă de W. Kroll în RE, IX, col. 64, a fost recomandată de R. Merkelbach lui Elmar Habrich, autorul ediţiei de care ne ocupăm.

Urmînd pe Edgar Martin, filologul care s-a consacrat studierii mss. cuprinzînd « Epitome » a lui Fotios, E. Habrich a utilizat pentru editarea « rezumatului » operei lui Iamblihos mss. Venetus 450 A din sec. X şi Venetus 451 M, datînd din sec. XII. Deşi are aceeaşi obîrşie cu Venetus 450 A, Venetus 451 M se deosebeşte în multe locuri de manuscrisul anterior lui, are lecturi folositoare pentru cunoaşterea primei mîini din Venetus 450 A. Aparatul critic al « epitomei » lui Fotios, alcătuit de E. Habrich, include lecturile unor îndreptări mai noi, ca şi sholiile şi adnotările descoperite pe marginea paginilor, cu excepţia unor însemnări de tipul « σημείωσαι » şi « ὅρα ».

Pentru fragmentele lui Iamblihos editorul E. Habrich a pus la contribuţie şi mss. Laurentianus 5—7, 12, Vaticanus 1354, utilizate de Hugo Hinck în 1873, Vaticanus 73 şi Lexiconul Suda, în ediţia Adei Adler 1928[3].

Folosul pe care-l prezintă ediţia realizată de E. Habrich este apreciabil. În primul rînd se retipăreşte « epitome » a lui Fotios tipărită în 1824 de Bekker[4]. Ediţia Habrich ne dă posibilitatea să stabilim caracterele dominante ale operei lui Iamblihos, care par să fi fost gustul pentru fantastic şi exotic, exprimarea căutată, deseori sentenţioasă, analiza psihologică adîncită. caracteristicii care reies din cele cîteva fragmente mai cuprinzătoare: a. frg. intitulat περὶ προσόδου τοῦ βαβυλωνίων βασιλέως probînd prin mulţimea epitetelor gustul pentru prezentarea fastuoasă şi pentru detaliile de efect[5]. În alaiul regelui Babionian Iamblihos notează că totul era ţesut deopotrivă din aur şi purpură: ἐξ ἴσου γὰρ ὁ χρυσὸς ὕφανται τῇ πορφύρᾳ. Fragmentul

[1] Vezi acest frg. in ediţia Habrich, la p. 45—53.
[2] Vezi ed. Habrich, p. 4.
[3] Vezi ediţia Habrich, Prefaţa, p. IX—X.
[4] Ediţia *Bibliotecii* lui Fotios, realizată de R. Henry la Paris, în 1959, n-a putut fi utilizată de editorul german.
[5] Vezi ed. Habrich, p. 5—9.

https://biblioteca-digitala.ro

acesta a fost imitat de Chariton în romanul său Τῶν περὶ Χαιρέαν καὶ Καλιρόην[1]. Un al doilea fragment cuprinzător este cel intitulat Δεσπότης δούλου κατηγορεῖ ἐπὶ μοιχείᾳ τῆς οἰκείας γαμετῆς, ἐξηγησαμένης, ὡς ὄναρ τούτῳ ἐν τῷ τῆς Ἀφροδίτης ἱερῷ ἐμίγη incluzînd bogate invenţiuni retorice[2]. Un fragment lacunar în prima parte arată gelozia eroinei Sinonis faţă de o fată de ţăran în a cărei locuinţă cei doi îndrăgostiţi se bucuraseră de ospitalitate[3].

Celelalte fragmente cuprind unul pînă la cinci-şase rînduri, cele mai numeroase însumînd unul pînă la trei rînduri. Cum sînt foarte dese cazurile cînd aceste fragmente includ generalităţi, observaţii, reflecţii, greu de raportat la un anume capitol din operă, munca depusă de editor pentru situarea fragmentelor în ansamblul operei a necesitat multă perspicacitate. În aparatul critic editorul a notat şi punctele de vedere deosebite ale editorilor anteriori în ceea ce priveşte emendările, dispoziţia materialului şi raportarea lui la ansamblul operei, în funcţie de «epitome» a lui Fotios, care, încă o dată trebuie spus, rămîne şi mai departe un izvor important pentru cunoaşterea operei lui Iamblihos.

Ca şi celelalte ediţii Teubner, ediţia fragmentelor lui Iamblihos prezentată de Elmar Habrich impune prin judicioasa dispoziţie a materialului şi maximă scrupulozitate.

Maria Marinescu — Himu

Griechischer Humor von Homers Zeiten bis heute, Kulturgeschichtlich interessante Texte aus drei Jahrtausenden. Griechisch und Deutsch von GUSTAV SOYTER, Akademie-Verlag, Berlin, 1959, 157 p.

Antologia de texte greceşti înfăţişată de Gustav Soyter ilustrează aspecte din humorul grec pe o perioadă foarte îndelungată: începînd de la Homer şi pînă în sec. XX. Această inovaţie faţă de antologiile anterioare de texte humoristice greceşti, care se limitau la perioada veche, cum ar fi bunăoară antologia lui E. Stemplinger, *Antiker Humor* (München, 1939), sau cea a lui C. Krause, *Humor der Antike* (Bonn, 1948), ambele citate de autor la p. 1 a lucrării sale, prezintă avantajul unei vederi de ansambu ą evoluţiei humorului grec. În schimb, autorul s-a văzut nevoit să facă o selecţie riguroasă a textelor pentru fiecare perioadă de dezvoltare a literaturii greceşti — ceea ce, evident, l-a silit să renunţe la multe texte humoristice care puteau figura la loc de cinste în culegere.

Textele humoristice greceşti publicate de G. Soyter sînt însoţite de traduceri îngrijite, din care unele aparţin unor nume consacrate în literatura germană, printre alţii şi Goethe (p. 147). Lista traducerilor folosite de autor se află la p. 157.

Intenţia autorului a fost ca în antologia *Griechischer Humor* să insereze texte reprezentative pentru viaţa de cultură materială şi spirituală a Greciei vechi şi moderne. G. Soyter a pornit deci de la un principiu istoric pe care însă nu l-a valorificat în deajuns în micile notiţe care preced secţiunile antologiei, după cum n-a valorificat nici observaţia substanţială care poate fi citită în *Introducere*, anume că humorul grec, exprimat într-o formă spirituală, cu ascuţişuri subtile, a posedat de-a lungul veacurilor o latură pronunţat satirică, caracteristică spiritului critic al poporului grec. Notiţele introductive la fiecare secţiune în care este împărţită antologia se preocupă într-o măsură foarte redusă de aceste puncte de vedere, atît de promiţătoare.

[1] Cartea VI, cap. 4.
[2] Ed. Habrich, p. 27—31.
[3] *Ibidem*, p. 45—53.

https://biblioteca-digitala.ro